

Combinatie/Melkunie was een goede baas voor ook jongeren om vakantiegeld te verdienen

Jan Merbis senior, de oprichter van het zuivelbedrijf. Foto's privébezit Marjan Merbis

Marjan Merbis (e-mailadres: info@aerobicstudio.nl) reageerde met plezier op RAADFOTO 169 in de Overschiese Krant van 25 augustus. 'Die is van zuivelfabriek De Combinatie, die stond in de Ludolf de Jonghstraat. De stichter/eigenaar was in 1932 Jan Merbis senior. Hij woonde aan Delftweg 35, waar hij ook zijn bedrijf begon. Onder zijn leiding groeide en bloeide het bedrijf en werd zijn fabriek aan de Delftweg te klein voor zijn ambities. Daarom werd een maatschap begonnen met als partners de heren Mastenbroek en Van der Linden en een nieuwe melkfabriek gebouwd aan de Ludolf de Jonghstraat. Later werd het bedrijf verplaatst naar Maasdam in de Hoeksche Waard. Dat was weer de basis voor het Melk Unie concern en het latere Campina. Dit zuivel- en distributiebedrijf is nu gevestigd op industrieterrein Spaansepolder.'

Het wagenpark van de melkfabriek op de toenmalige parkeerterrein aan de Delftweg 33 met rechtsvoor Joop Merbis, daarachter Leen Hartog dan Willem de Horst en Piet Merbis en zittend achter het stuur Jan Merbis junior, Fijs Noorthoek, Piet van Delzen en Siem Mus.

Willem van der Helm (Delftweg 4, 3043 CG Overschie, 010-4157202) laat via zijn e-mailadres w.v.d.helm4@kpnplanet.nl weten een band met de zuivelonderneming De Combinatie/Melkunie achter de Oost-Sidelinge te hebben. Want: 'Heb hier vroeger in de fabriek gewerkt als vakantiekracht. Ik stond aan een machine net toen flessenmelk vervangen ging worden door melk in pakken, met de nodige ellende en kinderziekten dat de vernieuwing veroorzaakte. Zo bovenrand van het melkpak werd bij elkaar geknepen door de machine om die dicht te branden. Bij die machine stond ik om het sluitproces in de gaten te houden. Met regelmaat, en zeker in de beginfase, bleef de randdichtknijper te lang bezig en brandde de hele bovenkant van het pak af. Met als gevolg ongewenste stagnatie van het productieproces. Voor mij was het gemakkelijk om zo mijn vakantiegeld te verdienen. Er waren baantjes die zwaarder waren, zoals de vrachtauto's lossen met kratten met lege flessen.

Een van de transportwagens met Huub Hartog (staand), achter het stuur Jan Merbis junior en het kantoorpersoneel op de aanhanger.

De chauffeurs, onder wie Hans Merbis, hadden de nodige ervaring met het verplaatsten van de stapels kratten met flessen met een draaibeweging over de grond. Als iemand zonder ervaring dat probeerde, schoot er altijd wel een krat tussenuit met de nodige schade van lege flessen die aan scherven vielen.

Jongeren gingen in de schoolvakantie graag werken bij de melkfabriek in de Ludolf de Jongstraat omdat ze dan een lekker centje verdienden. Foto uitgeverij Arnoud Voet

De stapels kratten met lege flessen werden op een kettingband gezet op het laad/losperron en die ze naar binnen trok, waar de flessen gespoeld en gewassen werden. Dan waren ze gereed voor hergebruik. Mijn broers Nico en Koos hebben er ook gewerkt in de vakantietijd, maar dan in het zogenoemde 'paplokaal', waar diverse soorten pap gemaakt werden. Als er even een momentje van rust was, stak ik over naar de koelcel en pikte dan een koud flesje chocolademelk. Dat mocht beslist niet en het smaakte daarom des te lekkerder. Ik dronk het snel op. Omdat de drank zo koud was, viel deze als een blok op je maag en had je daarna meestal een beetje last van je buik. Maar lekker was het wel. Al met al was het een erg leuke tijd en een goede baas om je vakantiegeld te verdienen.'

Kees van der Meer bekeek Raadplaat van De Combinatie en sloeg aan het Mijmeren

Melkfabriek De Combinatie aan de Ludolf de Jongshstraat was een goede werkgever in Overschie waar velen een prima herinnering aan bewaren. Foto Uitgeverij Arnoud Voet.

Ook Kees van der Meer (c.vandermeer@overschie.rotterdam.nl) bekeek met plezier de RAADPLAAT 169 van zuivelfabriek De Combinatie in de Overschiese Krant van 25 augustus en sloeg vervolgens aan het mijmeren.

‘In 1963 ben ik in Overschie komen wonen, toen 16 jaar. Mijn vader had de melkwijken van Cor Hugo overgenomen. Gekocht dus, want een melkwijk moest je in die tijd kopen op basis van de literomzet. Tot aan de overname had pa een melk- en kruidenierswinkel op de Walenburgerweg in Blijdorp, waar ook mijn wieg heeft gestaan. De vrachtwagen van de Combinatie kwam daar iedere ochtend om 5 uur melk en melkproducten afleveren. In Overschie moesten pa (en ik) zelf de melkproducten ophalen bij het afgiftestation in de Ludolf de Jonghstraat, waar de chef toevallig ook Kees van der Meer heette.’

Melkboer J.C. (Kees Borst) met zijn bezorgwagen dat getrokken werd door een paard. Deze foto komt ook in deel 2 van het boek 'Momenten uit de Overschiese samenleving' dat op 22 oktober verschijnt.' Foto Overschiese Krant

En: 'Ik was dus bij vader in dienst en had op mijn 14e het middenstandsdiploma gehaald. Daarna behaalde ik ook andere vakdiploma's om vervolgens drie avonden per week op de avondschool onderwijs te volgen. Ik ken de fabriek van De Combinatie derhalve erg goed omdat ik er bijna dagelijks kwam. ik herinner mij collega-melkboeren als Kees Borst (met een aantal paard- en wagens), Leeftang, Roeling, Both, Neeleman, Van der Kooy en later Arie (de) Zeeuw. De straten die mijn vader 'bediende' waren Rotterdamse Rijkweg, Torenlaan, Professor Bolklaan, 2e Hogenbanweg en Geerkensstraat.

In de fabriek te Maasdam werden vooral frisdranken bereid, ook daar ben ik een enkele keer op bezoek geweest. Na mijn militaire dienst heb ik een opleiding genoten bij grootgrutter Piet de Gruyter & Zn. Zijn filiaalbedrijf was bekend van het 'Snoepje van de week' en '10 procent en betere waar...!' en ik ben er enkele jaren supermarktleider geweest. Daarna kwam ik terecht in de grafische industrie, waar ik ruim 30 jaar in gewerkt heb. Maar het begon allemaal bij De Combinatie.'

Jan Blom (e-mailadres janblom@verizon.net) memoreert: 'Het is moeilijk te vergeten dat melkfabriek De Combinatie ook melk in de Rotterdamsche Schie dumpte waardoor het water regelmatig goorwit van kleur was. Aan de andere kant van de rivier bouwde men nieuwe huizen, waardoor er eilandjes in de Rotterdamse Schie ontstonden. Dat was voor 1965.'

Melkfabriek De Combinatie roept bij velen herinneringen op

Leo Jonkers en zijn Bep aan de keukentafel in hun gezellige woning. Leo kent melkfabriek De Combinatie als geen ander. Hij vertelt er boeiend over en koestert ondertussen een jubileumboek van het bedrijf. Foto Rein Wolters

De RAADFOTO van melkfabriek De Combinatie heeft veel los gemaakt en dat leverde leuke foto's en verhalen op. Volgende week komen we daar uitgebreid op terug, mede dankzij de medewerking van de 81-jarige Leo Jonkers en zijn dochter Gonnie, Nel de Haan-Hoogenstrijd en A. Horeweg-Hartog. Leo Jonkers heeft 39 jaar bij De Combinatie gewerkt, onder meer als chauffeur. Leo en zijn vrouw Bep (Elisabeth) zijn beiden 81 jaar en wonen in de Schipholstraat. Ze leerden elkaar in de oorlogsjaren kennen in de koekjesfabriek van Van Buuren aan de Delftweg, waarna ze trouwden. Dat is nu 61 jaar geleden en ze kregen zes kinderen en negen kleinkinderen. Leo Jonkers praat graag over De Combinatie, het bedrijf waar hij zoveel jaren werkte en waar hij ook een herinneringsboek van heeft.

Melkfabriek De Combinatie roept bij velen herinneringen op

Huib Hartog was er een van de drie van het gezin Hartog in dienst van De Combinatie. Foto A. Horeweg-Hartog

'De foto van melkfabriek De Combinatie roept bij mij en mijn vader veel herinneringen op,' schrijft Gonnie van Eijk-Jonkers (Schielandstraat 24, 3024 AJ Rotterdam) mede namens haar vader Leo Jonkers. 'De fabriek stond vanaf 1949 aan de Ludolf de Jonghstraat onder leiding van de heren J. Merbis, G. van der Linden, C. Mastenbroek en J.P.H. van Blaricum. Op de plek van de fabriek is later de Schietoren gebouwd,' geeft ze als voorzet.

Leo Jonkers achter het stuur van de vrachtwagen waarmee hij melk afleverde bij afnemers van De Combinatie. Hij reed ook met de bestelwagen waar Huib Hartog bij poseert. Foto L. Jonkers

En: 'Mijn vader was er gedurende 25 jaar werkzaam als chauffeur. In die tijd was dat zwaar werk omdat er was nog geen sprake van vrachtwagens met een hydraulische laadklep, zoals nu, en ook niet van verrijdbare containers. Er werden toen nog melk en melkproducten verpakt en bezorgd in glazen flessen in ijzeren kratten. Alles werd met de hand in- en uitgeladen, ook de ijzeren bussen met veertig liter melk als inhoud. Vader had geen hekel aan zijn werk, hij wat werkelijk wat je noemt: 'een harde werker' en ook op zon- en feestdagen. 's Nachts om drie uur begon hij al te rijden.'

Vader Huib Hartog poseert bij de vrachtwagen samen met onder anderen Jan Merbis, de directeur en oprichter van de melkfabriek. Foto A. Horeweg-Hartog

Verder herinnert ze zich: 'Als kind mocht ik wel eens met hem mee met de melkwagen. Geweldig was dat om onze pa met zo'n grote auto te zien rijden. Ik zag hem dan met die grote melkbussen en ijzeren kratten sjouwen en dat vond ik best zielig. Mijn opa, Kees de Wit, heeft ongeveer acht jaar in de kantine van De Combinatie gewerkt nadat hij gepensioneerd was bij de Holland-Amerika Lijn (HAL). Hij verzorgde brood, koffie en thee voor de chauffeurs. Als jonge vrouw heb ik ook op de fabriek gewerkt en het kantoorpersoneel voorzag van koffie en thee. Daarnaast verrichtte ik huishoudelijk werk en verzorgde ik tussen de middag een broodmaaltijd voor de chauffeurs die moesten overwerken. Lou van de Spek kwam dan het brood afhalen voor zijn collega's.'

C. Mastenbroek.

Mijmerend: 'Ik heb er een leuke tijd gehad en natuurlijk ging ik elke dag even naar de kantine om mijn opa te zien. Het bedrijf verhuisde naar de Keenstraat in de Spaanse Polder en ging verder onder de naam MelkUnie. Mijn vader verhuisde mee en heeft daar gewerkt tot aan zijn pensionering. Inmiddels is hij 81 jaar. Hij weet nog wel het een en ander te vertellen over deze tijd en enkele collega's van toen komen telkens in zijn herinnering terug.'

J.P.H. van Blaricum

A. Horeweg-Hartog (e-mailadres: j.horeweg@upcmail.nl) uit Overschie mailt: 'Ook ik wil even reageren op de melkfabriek. De man op de foto voor de auto is Huib Hartog, mijn vader. In het jaar dat hij verplicht naar Duitsland moest hadden wij 4 kinderen 12, 6, 5 en 2 jaar. Net zoals zoveel andere gezinnen hadden wij honger; de familie Merbis bracht ons de oplossing. De oudste drie kinderen mochten om de beurt een dag komen eten en als je er kwam, kreeg je een lekker warm plekje in het kantoortje en daar soep, een warme prak en een lekker toetje voorgezet.'

Algemeen directeur Jan Merbis

En: 'Ik ben nu 70 jaar en ik ben deze mensen nog heel dankbaar dat ze dit voor ons hebben gedaan. Op maandagmorgen bracht mijn vader ook twee melkbussen met heet water voor de was. Toen mijn oudste broer, Maarten, de leeftijd had om te gaan werken kwam hij ook op de melkfabriek terecht, als chauffeur op een bestelbus. Mijn jongste broer, Piet, ging dikwijls met hem mee en toen hij de leeftijd had om te werken kwam hij ook bij De Combinatie terecht op een vrachtwagen. Hij heeft tot zijn pensionering bij zijn eerste en enige baas gewerkt. Dus drie mensen uit één gezin bij dezelfde baas. Toen ik in de Overschiese Krant het stukje en daarnaast ook de foto van mijn pa aantrof, kwam er bij mij heel wat naar boven.'

G. van der Linden

Ook de 86-jarige Gijs Noordhoek heeft rijke herinneringen aan melkfabriek De Combinatie, waar hij 43 jaar werkzaam was in diverse functies. 'Jan Marbis nam mij in januari 1942 in dienst in de fabriek aan de Delftweg. Ik was toen 18 jaar. Bij Merbis ben ik de Tweede Wereldoorlog doorgeschuifeld en behaalde in die periode ook mijn rijbewijs. Daarna klom ik op tot chauffeur en dat werk deed ik met plezier. Je kwam nog eens ergens. Een van mijn collega's was toen de al eerder genoemde Bas Leentvaar.

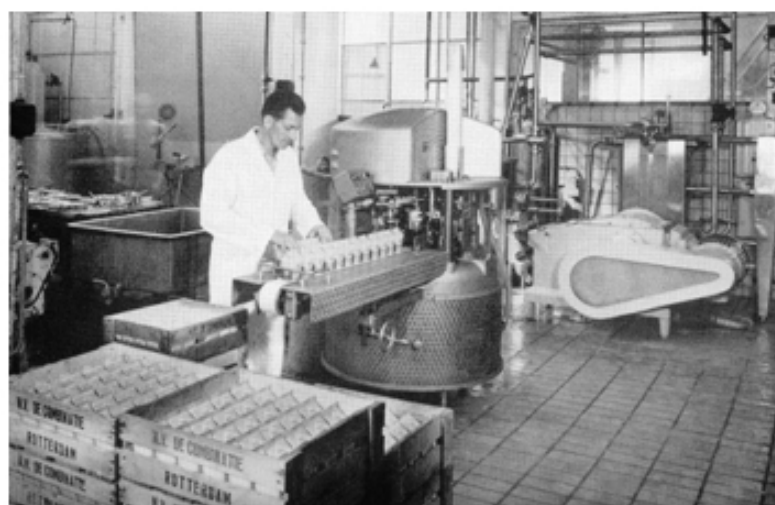
Het los- en laadperron bij de melkfabriek aan de Ludolf de Jonghstraat met een vrachtwagen die voorzien is van nieuwe vracht. Foto L. Jonkers

Gijs Noordhoek leerde het bedrijf door en door kennen en groeide door naar de functie van hoofd van de afdeling uitgifte, waarmee hij verantwoordelijk was voor de bestellingen van de afnemers. Ook was hij geruime tijd depothouder voor De Combinatie in de Hooglandstraat in het Oude Noorden. Nog weer later werd de in Schiebroek geboren en later aan de Kleiweg wonende Noordhoek expeditiechef. 'Dat was werken in drieploegendienst. Zwaar en tegelijk afwisselend,' kijkt hij terug. Via wonen in Schiedam kwam hij in 1953 in de Terpstraat terecht. 'Nu zijn mijn vrouw en ik alweer veertien woonachtig in Flats Abtshove. Mijn vrouw en ik kijken terug op een fijn leven met onze twee kinderen, vijf kleinkinderen en zes achterkleinkinderen. In 1986 ben ik als 62-jarige vervroegd uitgetreden. Dat was het einde van een plezierig en soms ook zwaar werkzaam leven.'

Noordhoek heeft de groei van De Combinatie en ook de fusies met MelkUnie en Campina meegemaakt naar een wereldwijde omvang. Via een aangetrouwde kleinzoon is de band met het bedrijf behouden gebleven. 'Hij heeft in fabrieken in Zuid-Afrika gewerkt en is nu voor het bedrijf actief in Bangkok,' zegt Noordhoek trots.

Tot zover. Volgende week meer over de Combinatie met onder meer een reactie van Nel de Haan-Hoogenstrijd (emailadres: neldehaan@kpnmail.nl)

Joop Merbis van de melkfabriek sprong uit de rij en voorkwam afvoeren naar Duitsland

Melkfabriek De Combinatie moderniseerde mee en had als een van de eerste zuivelfabrieken melk in kartonverpakking in het assortiment. Foto verzameling L. Jonkers

Nel de Haan-Hoogenstrijd (emailadres: neldehaan@kpnmail.nl mailt: 'Naar aanleiding van het artikel over de Combinatie/MelkUnie en het bekijken van de foto's die daarbij geplaatst zijn, gingen mijn gedachten terug in de tijd. Het was 10 november 1944, de dag van de razzia's door de Duitsers in ook Overschie. Alle jongens en mannen van 17 tot en met 40 jaar werden bevolen uit hun huis te komen en die werden in lange rijen weggevoerd.

Naast dagverse melk in literflessen kwamen uit de fabriek van De Combinatie aan de Ludolf de Jonghstraat ook de kleine flesjes schoolmelk. Foto verzameling L. Jonkers

Aanvankelijk lopend naar de houtfabriek van Abraham van Stolk en later op de avond lopend in een rij naar Delft, vanwaar zij met de trein naar Duitsland gevoerd zijn. Mijn zus, Lenie Hoogenstrijd, was 16 jaar en ik twee jaar jonger. Het oppakken van de mannen en jongens was een schok voor ons. Mijn zus ging naar die rij jongens en mannen kijken en daartussen herkende zij Joop Merbis. Hij droeg een zakje met kleding met zich mee en toen hij haar zag, gooide hij het bundeltje naar haar en zij ving het op. Later, nu hij zijn handen vrij had, is hij op een ogenblik dat de Duitsers niet keken, in de berm van de weg of slootkant gesprongen en heeft zich schuil gehouden. Nog later, toen alles weer rustig was, heeft mijn zus dat zakje kleren teruggebracht naar het woonhuis van de familie Merbis van de melkfabriek aan de Delftweg. Na haar aanbellen deed Joop Merbis zelf de deur open. Hij was, nadat de rij en de Duitsers voorbij getrokken waren, uit zijn schuilplaats gekropen en teruggelopen naar huis. Ik weet niet hoe het hem verder vergaan is , maar ik weet wel dat hij de oorlog heeft overleefd. Mijn zus is nu 82 jaar en woont al vele jaren in de Verenigde Staten.'

Met speciale en geïsoleerde vrachtwagens werden de gekoelde zuivelproducten naar de afnemers vervoerd. Foto verzameling L. Jonkers

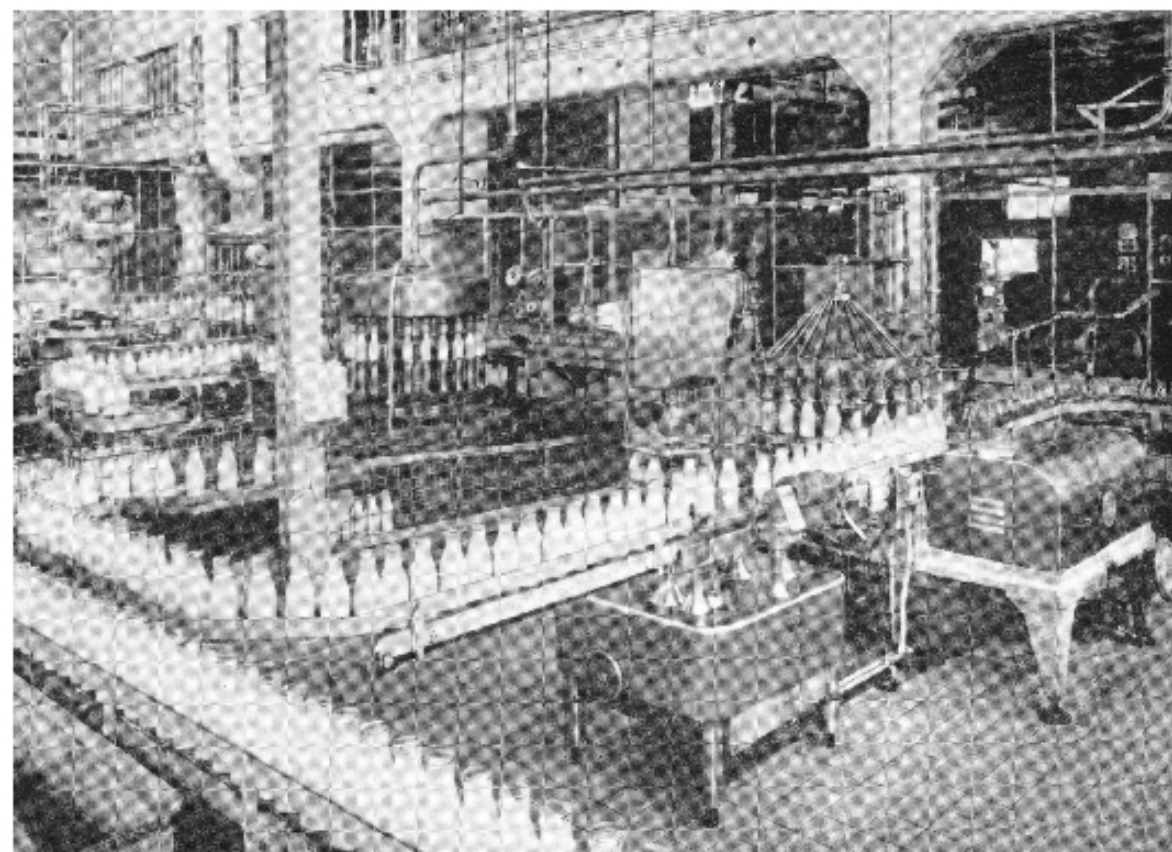
Meer verhalen en foto's die te maken hebben met Melkfabriek De Combinatie zijn welkom. Wellicht kunnen deze naast in deel 3 van 'Momenten uit de Overschiese samenleving' ook gebruikt worden voor een expositie in museum Oud-Overschie 'De Hoop doet Leven'.

Melkfabriek De Combinatie blijft in de belangstelling staan

Maarten Hartog (links) en zijn broertje Piet in de Willem de Zwijgerstraat. Foto A. Horeweg-Hartog

Nog steeds druppelen reacties op de publicaties over melkfabriek De Combinatie binnen en zijn lezers gaan zoeken naar foto's, zoals mevrouw A. Horeweg-Hartog (e-mailadres: J.Horeweg@upcmail.nl), die al eerder meewerkte aan een aflevering. Ze trof bijgaande foto aan van haar twee broers die bij De Combinatie werkzaam waren, net als haar vader. 'Mijn oudste broer was op het moment van maken van de foto al chauffeur bij de zuivelfabriek en de jongste is er later ook gaan werken. Als joch van twaalf reed hij al met zijn broer mee. De foto is gemaakt in de Willem de Zwijgerstraat, waar wij toen woonden. Uit het raam hangt onze neef Henny Hartog, die waarschijnlijk een RAADFOTO heeft ingezonden van de dorpsomroeper. Die omroeper is mijn oom, dus een broer van mijn vader. Zijn naam is Maarten Hartog en hij woonde in het huis op de foto. Alleen weet ik niet waar die foto is gemaakt van de omroeper.'

De flessen werden in de productiehal via de lopende band met grote snelheid gevuld. Foto verzameling L. Jonkers.

Frits Swart (e-mailadres: f.swart@hetnet.nl en Rembrandtkade 182, 2282 XD Rijswijk, 070-3902692) werd door zijn zwager gewezen op publicaties in de Overschiese Krant over De Combinatie. 'Van 1959 tot en met 1969 heb ik bij de zuivelfabriek gewerkt,' meldt hij. Voorts stuurde hij een aantal foto's, waarvoor hartelijk dank. Ook verzocht hij zijn gegevens te vermelden zodat mensen die hem herinneren contact kunnen opnemen. Volgende week een reactie met bijzondere foto's van Fij's Noordhoek, die veertig jaar werkte bij De Combinatie/MelkUnie.

Fijs Noordhoek haalde elke dag voor De Combinatie melk op in de Achterhoek

Fijns Noordhoek reed met zijn vrachtwagen en aanhanger drie jaar op en neer naar de Achterhoek om daar bij boeren melk op te halen. Foto Fijns Noordhoek

Drie jaar achtereen haalde chauffeur Fijns (geen Gijs, zoals eerder in de krant stond) Noordhoek voor zuivelfabrikant De Combinatie vrijwel dagelijks verse melk op in de Achterhoek. 'Dat betekende elke dag zo'n vierhonderd keer op en neer,' brengt hij dit stuk van zijn werkzame leven in herinnering. 'Het was best zwaar, maar ook leuk werk om te doen. Snelwegen waren er nog niet, wel provinciale- en binnenwegen. Ik haalde onder meer melk op bij boeren in Lichtervoorde en Borculo.'

Af en toe reed Fijs Noordhoek ook met een enkele vrachtwagen naar boeren in de omgeving van de toen aan de Delftweg gevestigde fabriek van De Combinatie. Foto Fijs Noordhoek

Het werken met zuivel zat al in zijn familie. 'Mijn grootvader had een boerenbedrijf aan de Ringdijk en de melk van zijn koeien werd door mijn vader bij klanten aan huis verkocht.' Fijs Noordhoek kwam als 18-jarige in dienst van De Combinatie en hield dat ruim veertig jaar vol in diverse functies, ook na de fusie tot MelkUnie en daarna Campina. Via een aangetrouwde kleinzoon is de band met het bedrijf behouden gebleven. 'Hij heeft in fabrieken in Zuid-Afrika gewerkt en is nu voor Campina actief in Bangkok,' zegt Noordhoek trots. En: 'Volgende week komt hij naar Nederland voor bezoek, ook aan ons. Dan leg ik hem alle publicaties in de Overschiese Krant voor over de historie van het bedrijf, want dat zal hem best interesseren.'

'Die melkboer op de foto is onze opa'

Henk Borst en zijn broertje Erik (links) op het paard werkten mee in het bedrijf van de Overschiese zuivelhandelaar Jan Borst.
Archieffoto Overschiese Krant

Nancy Borst (e-mailadres: nbors6@planet.nl) laat vanuit Montfoort weten: 'Door mijn zusje werd ik gewezen op de column van jullie website 'Mijmeren over het dorp waar ik geboren ben' over melkboer Borst. Dat is onze opa.'

Melkboer Jan Borst in de jaren zestig van de vorige eeuw bezig in zijn bezorgwijk in Overschie. Archiefphoto Overschiese Krant

En: 'Op de foto met de paarden staat ook mijn vader Henk, het meest links op het paard met voor hem zijn broertje Erik. Mijn opa is al een aantal jaar geleden overleden, maar mijn oma verkeert in goede gezondheid en is 93 jaar. Mijn vader moest als klein jongetje voor schooltijd de paardenstallen uitmesten en heeft later ook als melkboer, toen al in een elektrische wagen, in het bedrijf gewerkt. Ik vond het erg leuk om te lezen wat andere mensen nog wisten te vertellen over mijn opa.'

Met dergelijke tankwagons haalde De Combinatie bij boeren in de omgeving de ruwe melk op voor verwerking in de eigen zuivelfabriek. Foto Fijs Noordhoek

Gezocht: foto's en verhalen over melkfabriek De Combinatie

Marinus Boer met verfpot en kwast tussen de spanten van de dankoverkapping van zuiverfabriek De Combinatie. Foto P. Logmans-Boer

P. Logmans-Boer (Van Dieststraat 32, 3082 TD Rotterdam) stuurde bijgaande foto in, waarvoor hartelijk dank. 'Die meneer op de ladder is Marinus Boer. In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw werkte hij als onderhoudsschilder bij De Combinatie. Hij zorgde niet alleen dat de fabriek vers in de verf bleef staan, maar beschilderde ook de bedrijfswagens en voorzag die van het bekende logo met een koeienkop. Ook zijn zoon, Wim Boer, heeft nog twee jaar bij De Combinatie gewerkt.'

Zoals aangekondigd door Lee Towers tijdens de presentatie van deel 2 van de boekenreeks 'Momenten uit de Overschiese samenleving' zal in het volgend jaar te verschijnen deel 3 aandacht worden besteed aan de historie van zuivelfabriek De Combinatie. De wortels van het bedrijf lagen aan de Delftweg op het perceel van de familie Merbis. Later kwam er een grote zuivelfabriek aan de Ludolf de Jonghstraat aan de oostzijde van Overschie. In die periode moeten vele tientallen inwoners van Overschie op de loonlijst van de melkfabriek hebben gestaan. Naar hun verhalen, anekdotes en foto's zijn we nieuwsgierig en ook om deze gegevens te verwerken in het boek. Wellicht kunnen deze ook gebruikt worden voor een expositie in het museum van dit tot wereldwijd uitgegroeide bedrijf, dat nu als naam Campina heeft.

Na de ijzeren kratten was De Combinatie een van de eerste zuivelfabrieken die overschakelde op de veel lichtere en niet meer rammelende plastic kratten.

Met melkauto van De Combinatie sjeesde Aad Hartog vol gas het weiland in

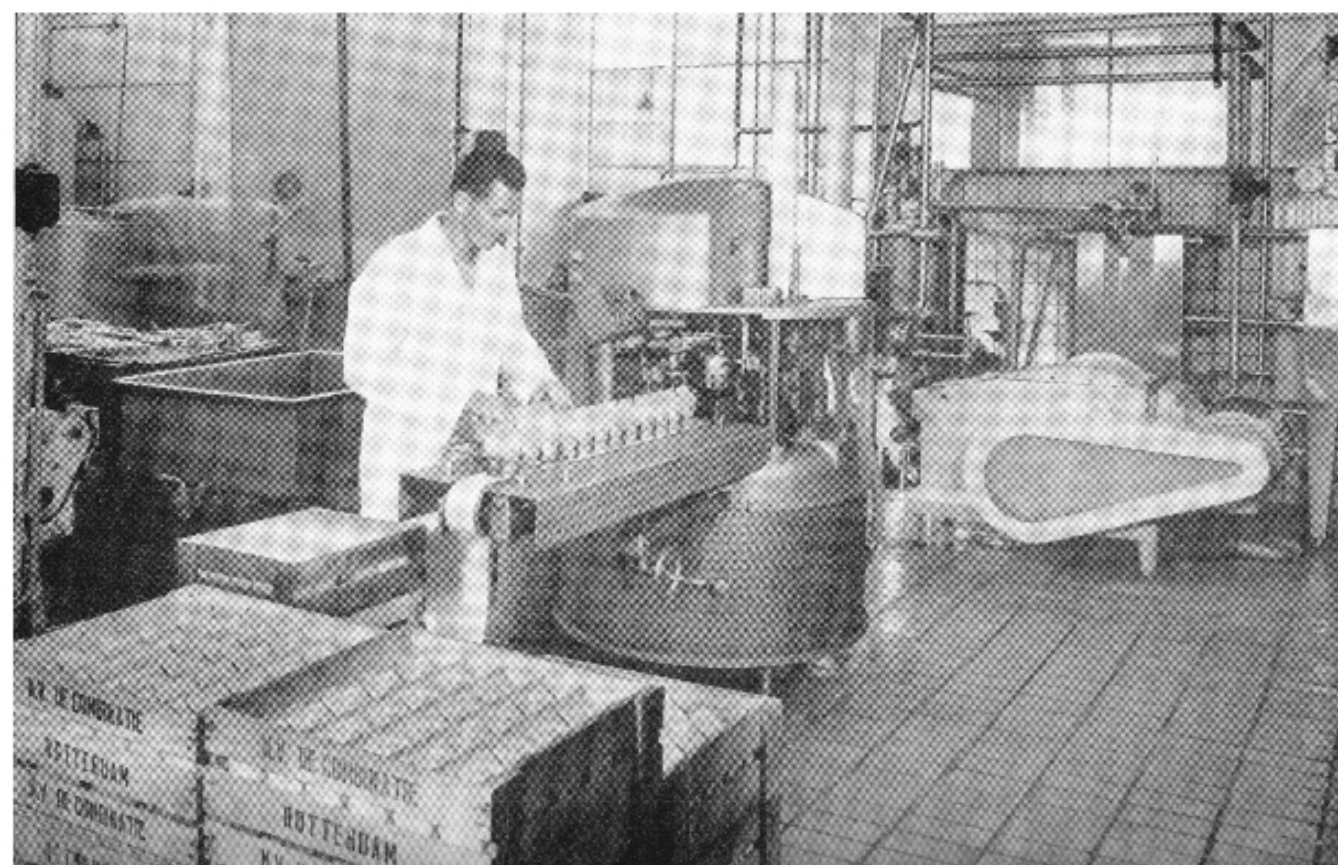
Rekje met lege flessen in een Overschies raamkozijn in afwachting van de komst van de melkboer om gevuld te worden. Illustratie museum Oud-Overschie 'De Hoop doet Leven'

Aad Hartog (emailadres: aadhartog@ziggo.nl) laat weten: 'Ik heb ook nog bij Merbis 'gewerkt', de grondlegger van zuivelfabriek De Combinatie, bij wie ook mijn ome Huib Hartog in dienst was. Ze leerden mij rijden met de vrachtwagen, maar ik trapte steeds op de rem. Toen vertelden ze waar ik wel op moest trappen, dus het gaspedaal. Toen ik dat deed, sjeesde ik zo het weiland in met de vrachtwagen, dwars door het prikkeldraadhek. Ik ben toen weggelopen en heb er nooit meer iets van gehoord. Misschien tot nu, naar aanleiding van mijn bekentenis.'

Het logo van zuivelfabriek De Combinatie was overbekend. Illustratie museum Oud-Overschie 'De Hoop doet Leven'

Reacties over melkfabriek De Combinatie blijven welkom evenals foto's en attributen die met het voormalige Overschiese zuivelbedrijf te maken hebben. Deze worden gebruikt door Ada van Noordwijk en Rein Wolters voor het derde deel van hun boekenreeks 'Momenten uit de Overschiese samenleving', maar ook voor het eventueel samenstellen van een expositie in museum Oud-Overschie 'De Hoop doet Leven'.

De Combinatie was een van de eerste zuivelfabrieken in Nederlands die in de jaren vijftig kwam met melk in kartonverpakking. Foto verzameling Leo Jonkers

Frederike van Oostveen meldt vanuit Heemstede: 'Met belangstelling heb ik het stuk op de website van de Overschiese Krant gelezen over melkfabriek De Combinatie. De genoemde mededirecteur, C. Mastenbroek, is mijn opa, wiens gezin met zeven kinderen woonde in de Zwartewaalstraat 32 en de Tarwebuurt van Charlois. Dat waren Ali, Eisse, Gerda, Bram, Paul, Cok en Dineke. Mijn moeder, Gerda Mastenbroek, was nummer drie in de rij en heeft in de vakanties vaak op kantoor van de fabriek gewerkt. Moeder kon uitstekend hoofdrekenen. In 1999 is ze overleden, mijn vader twee maanden geleden. Bij het opruimen van spullen ben ik gestuit op een hele stapel brieven die mijn moeder heeft ontvangen van haar familie toen zij één jaar in Amerika zat (1953/1954). In de brieven van mijn opa aan haar komt natuurlijk regelmatig De Combinatie voor en ook de opening van de nieuwe fabriek.' Frederike is nieuwsgierig naar reacties van mensen die haar moeder gekend hebben.

Slagroom voor de koffie na afloop van rondleiding door melkfabriek De Combinatie

Directeur Cor Mastenbroek. Foto verzameling Leo Jonkers

De officiële opening op 15 december 1953 om 14.00 uur van de nieuwe en moderne zuivelfabriek van De Combinatie aan de Ludolf de Jonghstraat en de aansluitende festiviteiten waren indrukwekkend. Directeur Cor Mastenbroek maakte twee dagen later zijn in de Verenigde Staten verblijvende dochter Gerda per brief deelgenoot van het succesvolle verloop. 'Het is ongelooflijk druk geweest. Wij, de directeuren, waren in gala gestoken en dat stond beslist goed. Naar schatting zijn er tweeduizend mensen geweest om te feliciteren. Er stonden honderden auto's voor de fabriek en er waren ongeveer 160 bloemstukken en verschillende cadeaus overhandigd. Te veel om op te noemen.'

Lege flessen kwamen (midden) gevuld de fabriek weer uit. Foto verzameling Leo Jonkers

En: 'Moeder heeft alles meegemaakt en zij was bij de officiële opening, waar ongeveer honderd officiële genodigden aanwezig waren en burgemeester mr. G.E. (Gerrit) van Walsum van Rotterdam gesproken heeft. Daarna de receptie en toen van zes tot acht uur een diner in het Groothandelsgebouw aan het Stationsplein en vandaar naar de Rivièrahal in Diergaarde Blijdorp voor de eerste van twee feestavonden. Deze verliepen ook heel gezellig. Op beide avonden waren ongeveer twaalfhonderd personen aanwezig, de tweede avond was voor het personeel. Er zijn ontzettend veel foto's genomen, maar die heb ik nog niet gezien. Enkele van de geschenken heb ik mee naar huis genomen en vandaag ook nog zes bloemstukken. Onder de geschenken waren vijf klokken, die nu op de diverse afdelingen hangen. Er was ook een Groningerkoek van één meter lang bij en daarom drinken we nu 's morgens koffie met die koek. Op de receptie zijn ook alle burens geweest. De lange ruit bij de hoofdingang van de fabriek is vervangen door een raam van glas in lood, aangeboden door de afnemers. Het personeel schonk een gedenksteen van marmer en een prachtige klok voor de directiekamer. Ik vergeet natuurlijk meer dan de helft aan je te schrijven, maar dan kan ik wel een boekdeel schrijven. Ik zal je enkele kranten sturen waar een en ander in staat afgedrukt.'

Mia Ruigrok-van Vlijmen (e-mailadres: l.ruigrok3@kpnplanet.nl) heeft in 1954 en 1955 op het kantoor van De Combinatie gewerkt. Het was voor haar dichtbij omdat ze op de Oost-Sidelinge en de achterkant daarvan is de Ludolf de Jonghstraat. Ze hoefde alleen maar de straat over te steken. Ze herinnert zich nog een paar namen van collega's: Guus Maas van de Prins Mauritsingel en Annie Scholten uit de Pieter van Aschstraat. Het werk van Mia bestond uit het controleren van afleverbonnen en daarna de rekeningen voor de melkboeren opmaken. Het leuke voor haar was dat haar latere schoonvader ook lid was van De Combinatie en zij ook voor hem rekeningen gemaakt moet hebben. Voorts herinnert ze zich rondleidingen door het bedrijf en dat het personeel na afloop vla en/of yoghurt kreeg én slagroom voor de koffie.

Ongetwijfeld levens nog veel meer herinneringen onder mensen die te maken hebben gehad met melkfabriek De Combinatie. Daar zijn Ada van Noordwijk en Rein Wolters naar op zoek, evenals naar foto's uit die periode, voor het derde deel van hun boek 'Momenten uit de Overschiese samenleving', dat eind dit jaar verschijnt. Reacties zijn welkom via e-mail: overschieboek@telfort.nl of schriftelijk: Overschieboek p/a Uiterdijk 106, 3195 GK Pernis-Rotterdam.

- Wijther Barendregt (midden) wordt geflankeerd door twee melkbezorgers. Jaren achtereen was hij voor De Combinatie filiaalhouder van het uitgiftestation Bothastraat. Foto's collectie Rein Wolters -

Arrestant kreeg geen brood met spelden, maar met Eru smeerkaas

Als ik goed heb geturfd, is dit de honderdste aflevering van mijn column R(ein) W(olters)'s mijmerZUIDhoekje in De Oud-Rotterdammer. Wat mij betreft gaan we het verdubbelen en dan kom ik daar over ruim vier jaar graag nog eens op terug.

Het is een publiek geheim dat ik, naast mijn journalistieke werkzaamheden, heb gewerkt als krantenbezorger, banketbakkers-leerling, broodbezorger en vijftien jaar als melk(boer)bezorger. Dat straatwerk is mij bij wijze van spreken met de paplepel ingegoten. Vader was in mijn jonge jaren ook bakker en broodbezorger, eerst bij W. Kooy Bz. aan de Buitendijk 193 in IJsselmonde, daarna bij de Coöp Vooruitgang in de Janne Bouwensstraat in Hillesluis en na een fusie in 1964 met bakker J. Jansse (van de Oranjeboomstraat, Maashaven en Groene Hilledijk) reed hij voor het nieuwe bedrijf. Als kind zat het helpen van melkboeren en bakkers in mijn bloed. Ik vond het leuk werk, maar nog leuker was dat ik er iets mee verdiende. Anderzijds was het zwaar werk, zeker bij regen en storm om van sneeuw en ijsel maar niet te spreken. Als joch van zeven rende ik om zes uur 's morgens al naar mijn 'baas' Cor Houtbraken in de Steinwegstraat en de Afrikaanderwijk om hem te helpen bij het laden van zijn bezorgwagen. Weer of geen weer, om half zeven reden we naar de eerste klant. Dat was het politiebureau op de hoek van het Afrikaanderplein en de Paul Krugerstraat. Als er een arrestant zat opgesloten wist ik dat door het kuipje Eru-smeerkaas, dat ze naast

- Een flessenrekje in het raamkozijn met daartussen een bestelbriefje was voldoende om nieuwe voorraad in huis te krijgen -

de dagelijkse fles koffiemelk bestelden. Maar ook door het verzoek van de dienstdoende agent of ik bij bakker Leen van Gelder, op de hoek van de Schalk Burgerstraat en Paul Krugerstraat, even een halfje brood wilde halen. Die achter de tralie-deur zittende man kreeg dus geen 'brood met spelden', zoals men wilde doen geloven, maar brood met smeerkaas. Met enige heimwee denk ik nog wel eens terug aan de tijd dat bakkers en melkboeren bij het straatmeubilair hoorden.

De Combinatie

Een van de zuivelbedrijven in mijn jonge jaren was melkinrichting De Combinatie NV, waarvan de wortels in de jaren dertig lagen bij zuivelhandelaar Jan Merbis aan de Overschie Delftweg, die woonde aan de Rotterdamse Rijweg 136.

- Het complex van zuivelbedrijf De Combinatie aan de Ludolf de Jonghstraat in Overschie in de jaren vijftig -

Vanwege broodnodige uitbreiding werd het bedrijf verplaatst naar de Ludolf de Jonghstraat 85 en door fusie uitgebreid met een filiaalcomplex in Maasdam in de Hoeksche Waard. Op Rotterdam-Zuid had De Combinatie uitgiftstations aan de Texelsestraat 23 (Carnisse), Kameliastraat 59 (Bloemhof), Dordtsestraatweg 583 (Vreewijk), Soronghof 17 (Hoogvliet) en de Bothastraat 61 (Afrikaanderwijk). Dit laatste filiaal werd gerund door Wijther Barendregt, een fijn mens. Hem leerde ik kennen door Cor Houtbraken, die er halverwege de dagelijkse bezorgroute zijn voorraad aanvulde en er kratten met leeg fust achterliet. Het was er een komen en gaan van melkboeren die waren aangesloten bij de, aan de Gerrit van der Lindestraat 31b gevestigde, Coöperatieve Vereniging van Vrije Melkhandelaren De Combinatie. In andere delen van Rotterdam (Waterlostraat 107, Kralingen, Hooglandstraat 158, Noord, Kleine Visserijstraat 67, West) en ook in de Schiedamse Laurens Costerstraat 32a, Pernissestraat 13 en Boterstraat 77-79 waren eveneens uitgiftstations waar zelfstandige melkslijters hun zuivelproducten afhaalden. In veel gevallen ging het om aanvulling van de dagvoorraad, want de grote bestelling werd meestal in de nacht

of vroege ochtend bij het (winkel) bedrijf van de melkboer afgeleverd. Vaak tot ergernis van de buurt, doordat het lossen en laden niet bepaald geruisloos verliep. Tot halverwege de jaren zestig werd immers gebruikgemaakt van ijzeren kratten waarin de glazen flessen vervaarlijk rammelden.

Boycot

De melkboeren gebruikten de uitgiftstations ook voor een 'praatje pot'. Ze wisselden er gegevens uit over pokklanten, die ze geen melk meer leverden omdat de schuld hoog was opgelopen en betaling uitbleef. Zo'n poffier probeerde dan klant te worden bij een andere melkboer, maar die was dan al op de hoogte gebracht door zijn collega. Zo ontstond een boycotsysteem dat notoire pokklanten dwong tot 'boter bij de vis' als ze zuivelproducten wilden afnemen.

De voorbije decennia hebben vele honderden mensen bij De Combinatie gewerkt, allemaal met een eigen verhaal en in het familiealbum wellicht ook foto's uit de werkzame periode. Naar die verhalen, anekdotes, kiekjes en stoffelijke herinneringen als bedrijfslogo's, margarineverpakkingen, flessen en ander reclamemateriaal ben ik op zoek. Het doel is tweeledig: het gebruiken voor deel 3 van de boekenreeks 'Momenten uit de Overschie samenleving' dat Ada van Noordwijk en ik in voorbereiding hebben en daarnaast het één en ander ter beschikking stellen aan museum Oud-Overschie 'De Hoop doet Leven' om er een expositie van samen te stellen. Reageren kan via overschieboek@telfort.nl of Overschieboek p/a Uiterdijk 106, 3195 GK Pernis-Rotterdam. Fijne kerstdagen toegewenst.

